

WPLYW DZIAŁAŃ PAŃSTWA NA KSZTAŁTOWANIE SIĘ CEN WYBRANYCH PRODUKTÓW ROLNYCH W POLSCE

Abstrakt

Ceny produktów rolnych są podstawowym instrumentem działań interwencyjnych państwa w rolnictwie. Celem interwencji na rynku rolnym jest równomierne rozłożenie podaży, zapewnienie dochodów rolniczych na odpowiednim poziomie, przeciwdziałanie sezonowym wahaniom cen. W Polsce działania interwencyjne prowadzi Agencja Rynku Rolnego (ARR), działania te Agencja realizuje poprzez zakup i sprzedaż produktów rolnych na rynku krajowym i zagranicznym. Każdego roku ARR określa zakres swych działań interwencyjnych, listę artykułów rolnych objętych działaniami, ceny interwencyjne skupu i określa standardy jakościowe, jakie powinny spełniać produkty objęte skupem interwencyjnym. Poziom cen interwencyjnych określa Prezes ARR uwzględniając ceny minimalne i ceny rynkowe. Pozostałe instrumenty interwencji państwowej wykorzystywane na polskim rynku to: preferencyjne kredyty dla rolnictwa, podatek rolny, dotacje do produkcji oraz instrumenty regulowania importu i eksportu produktów rolnych i żywnościowych. Celem artykułu jest prezentacja działań interwencyjnych podejmowanych przez ARR oraz ocena ich wpływu na kształtowanie się cen na rynkach rolnych w Polsce.

Słowa kluczowe: interwencjonizm w rolnictwie, Agencja Rynku Rolnego, instrumenty interwencjonizmu.

Wprowadzenie

Rolnictwo i produkcja żywności są dziedzinami gospodarki, w których stosowanie działań interwencyjnych przez państwo jest najbardziej widoczne, a zarazem konieczne. Wynika to ze specyfiki procesu produkcyjnego w gospodarce rolnej, sezonowości popytu i podaży, obrotu rynkowego, wysokiego stopnia ryzyka, krótkookresowej zmienności rynku, ograniczonej mobilności czynników produkcji, itp. Rządy wielu państw regulują sektor rolny za pomocą różnych instrumentów. Stosowane są rozwiązania powszechnie znane i specyficzne dla tego rynku. Instrumenty interwencji można podzielić na trzy grupy; pierwsza obejmuje środki służące podtrzymywaniu cen, druga – płatności bezpośrednie, trzecia natomiast dotyczy kontroli podaży produktów rolnych.

Stosowane obecnie instrumenty nie są doskonałe, lecz ich łączne stosowanie przybliża realizację celu jakim jest stabilizacja rynku i kształtowanie odpowiednich relacji dochodów. Polityka interwencyjna państwa powinna mieć na celu ułatwienie rozwoju rynku odzwierciedlającego relacje popytu i podaży oraz zwiększenie konkurencji na rynkach międzynarodowych. Ochronę dochodów ludności rolniczej tworzą płatności bezpośrednie powiązane z określoną wielkością produkcji.

Cele i zakres polityki interwencyjnej

Do głównych przyczyn stosowania interwencji w rolnictwie zaliczamy przeciwdziałania-

nie wysokiemu poziomowi ryzyka, występującego w produkcji rolnej. Jest to rezultatem zmiennych warunków pogodowych. Kolejną przyczyną ingerencji państwa w rolnictwo jest występowanie zjawiska kosztów i efektów zewnętrznych, które uzasadniają subwencjonowanie nowych technologii umożliwiających osiągnięcie korzyści wielu rolnikom. Równie ważną przyczyną jest konieczność przeciwdziałania nadmiernym dysproporcjom w dochodach rolniczych kreowanych przez wolny rynek oraz konieczność dostarczania dóbr publicznych dla rolnictwa.

W świecie funkcjonują trzy różne modele interwencjonizmu rolnego.

Model amerykański polega na ograniczaniu wielkości produkcji rolnej oraz na systemie pożyczek dla rolników, spłacanych państwu dostawami produktów rolnych. W modelu tym za priorytet uchodzi utrzymanie stałych cen, gwarantowanie podaży żywności, utrzymanie farm i ich dochodów oraz zachowanie społeczności wiejskiej. Ponadto realizuje się pobudzanie popytu wewnętrznego przez stosowanie bonów żywnościowych dla konsumentów o najniższych dochodach.

Model zachodnioeuropejski wykorzystuje w głównej mierze takie instrumenty jak bariery celne, parytet dochodowy, skup interwencyjny, dopłaty do cen rolnych, kwotowe ograniczenia dostaw produktów rolnych, subwencjonowanie nadwyżek eksportowych oraz dotowanie niektórych grup konsumentów żywności. Oprócz wyżej wymienionych stosuje się również premie denaturacyjne (przysługujące z tytułu przeznaczania produktów rolnych na cele nieżywnościowe), subsydia inwestycyjne, pomoc młodym rolnikom czy pomoc rolnikom gospodarującym na terenach o szczególnie niekorzystnych warunkach glebowo – klimatycznych.

Model polityki interwencyjnej realizowany w krajach rozwijających się polega na stosowaniu w ograniczonym zakresie wybranych instrumentów interwencyjnych, dotyczy to również Polski. W modelu tym preferencje dla rolnictwa przejawiają się w korzystnym systemie kredytowym, relatywnie niskich podatkach, subsydiowaniu ubezpieczeń społecznych rolników oraz wspieraniu rozwoju infrastruktury wsi i rolnictwa. (Ciechomski 1997)

Obecnie istnieje wiele różnych sposobów i form wpływania na ceny rolne przez państwo, działania te zawsze mają na celu kształtowanie cen i ich stabilizację. Do najczęściej stosowanych działań zaliczamy:

- minimalne ceny skupu,
- system kredytowania zawierający wsparcie rządowe,
- ceny gwarantowane albo kierunkowe realizowane drogą dopłat rządowych,
- bezpośrednie albo pośrednie subsydiowanie eksportu,
- ograniczanie podaży,
- różne ceny lub programy zmian w podaży, regulowane rozporządzeniami,
- subwencjonowanie krajowej żywności i/ lub programu dystrybucji żywności,
- system dopłat celnych, zmiennych stóp podatkowych, kwot importowych i innych ograniczeń ilościowych eksportu.

Stosowanie cel i restrykcji importowych to sposób na podniesienie poziomu cen wówczas, gdy produkcja krajowa nie wystarcza na zapewnienie odpowiedniej ilości produktów rolnych. Kraje, w których występuje nadprodukcja, zmuszone są uzupełniać środki protekcjonizmu państwowego o instrumenty, powodujące wzrost popytu lub zmniejszenie produkcji. Do najczęściej stosowanych środków w celu utrzymania niskiego poziomu cen należą: limity cenowe, rozluźnienie kontroli importu, uwolnienie rezerw rządowych. (Tomek, Robinson 2001)

Interwencjonizm w Polsce

Do głównych przyczyn stosowania interwencjonizmu w Polsce należy zaliczyć degradację finansową rolnictwa, które bez transferu dochodów budżetowych na wieś nie jest zdol-

ne zapewnić godziwych warunków egzystencji rodzinom chłopskim. Państwo wpływa na dochody rolnicze poprzez zagwarantowanie opłacalności produkcji rolnej realizowanej po przeciętnych kosztach. Cel ten jest osiągany za pomocą stosowania cen minimalnych i skupu interwencyjnego. Czasami konieczna jest taka interwencja, która zapewniłaby zakup całej produkcji. Taki model ochrony dochodów rolniczych jest dobry, ale możliwy do stosowania w krótkim okresie czasu. Głównym celem interwencjonizmu powinno być działanie zmierzające do wzrostu wydajności pracy, tak aby zabezpieczała ona dochody chłopskich gospodarstw domowych. Punktem odniesienia przy porównywaniu, a co za tym idzie gwarantowaniu, dochodów gospodarstw domowych pozarolniczych i chłopskich powinny być te gospodarstwa rolne, które są relatywnie wydajne i produkują żywność poniżej kosztów przeciętnych. Polityka interwencyjna powinna gwarantować opłacalność produkcji rolnej w okresie kilku cykli produkcyjnych, a jej celem powinno być stymulowanie pożądanych przemian strukturalnych w zakresie struktury obszarowej gospodarstw, zatrudnienia i majątku.

W Polsce w latach dziewięćdziesiątych stosowany był system cen minimalnych, który oparty jest na mechanizmie rynkowym i nie łączy się z dopłatami do produkcji lub jej kontyngentowaniem. Instytucją zajmującą się ochroną cen minimalnych jest Agencja Rynku Rolnego (ARR), która realizuje swoje działania interwencyjne poprzez zakupy nadwyżek podaży oraz gromadzenie, a następnie rozdysponowanie produktów w ramach sieci autoryzowanych magazynów. Celem takiej interwencji jest równomierne rozłożenie podaży na rynku, a co za tym idzie przeciwdziałanie sezonowym wahaniom cen. Zakupy interwencyjne realizowane są w okresach spadku cen rynkowych poniżej poziomu cen minimalnych.

Minimalna cena gwarantowana to kategoria ekonomiczna, która służy stabilizacji ekonomicznych warunków produkcji rolnej. Poziom tej ceny wpływa na wysokość dochodów rolniczych. Opłacalność produkcji rolnej jest zależna od ceny skupu, w tym ceny gwarantowanej, lecz głównie od kosztochłonności produkcji. Brak interwencji państwa w sferę cen podstawowych produktów rolnych, sprawiłby że ich ceny weryfikowane przez rynek przy wysokiej kosztochłonności zmusiłaby do rezygnacji z produkcji wielu rolników. Decydując się na interwencjonizm, państwo musi przyjąć pewien poziom kosztów, który jest uznawany za społecznie uzasadniony i zdecydować się na obronę strategicznych kierunków produkcji.

Dotychczasowa polityka interwencyjna skoncentrowana była na obronie minimalnego poziomu cen kilku najważniejszych produktów rolnych. Miało to na celu stabilizację warunków produkcji bez automatycznego gwarantowania jej opłacalności wszystkim producentom. Poziom cen minimalnych jest głównie uzależniony od środków finansowych przeznaczonych na interwencję, od presji rolników oraz od prognozowanych w przyszłości cen rynkowych. (Ciechomski 1997)

Działalność interwencyjna Agencji Rynku Rolnego

Agencja Rynku Rolnego (ARR) została utworzona w 1990 roku, głównym jej celem jest przeciwdziałanie relatywnemu spadkowi cen i dochodów rolniczych oraz trudnościom funkcjonowania mechanizmu rynkowego. Agencja realizuje politykę interwencyjną państwa, która zmierza do stabilizacji na rynkach rolnych. W tym celu dokonuje interwencyjnych zakupów i sprzedaży produktów rolniczych oraz gospodaruje państwowymi rezerwami żywności. Udziela również poręczeń kredytowych, tym podmiotom które realizują jej zadania statutowe. Od 1998 roku statut Agencji przewiduje również możliwość stosowania dopłat do cen skupu oraz subwencji eksportowych. Około 95% swych wydatków ARR przeznacza na działania na rynku zbóż, natomiast pozostałą część na pozostałe rynki.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej ARR stała się agencją płatniczą, która zgodnie z prawodawstwem unijnym administruje mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) UE. Określa ona reguły interwencji w rolnictwie obowiązujące w krajach członkow-

skich, przenosząc działania interwencyjne poszczególnych państw na szczebel międzynarodowych organów Wspólnoty. Od dnia akcesji stopniowo uruchamia się coraz większą liczbę mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej stosowanych przez Agencję Rynku Rolnego.

Obecnie stosowane przez ARR mechanizmy interwencji na rynku rolnym są następujące:

- interwencyjny zakup i sprzedaż produktów rolnych i ich przetworów
- wdrażanie regulacji handlowych, w tym systemu licencji importowych i eksportowych oraz refundacji i dopłat eksportowych
- stosowanie systemu dopłat do prywatnego przechowywania produktów
- administrowanie systemami kwotowania produkcji wybranych produktów, takich jak mleko, cukier, skrobia ziemniaczana
- wprowadzenie wymaganego systemu kontroli jakości produktów objętych działaniami interwencyjnymi
- stosowanie systemu finansowo – księgowego dla potrzeb mechanizmów wsparcia rynkowego
- stosowanie subwencji wspierających popyt wewnętrzny, w tym subwencji do przetwórstwa oraz sprzedaży po obniżonych cenach produktom organizacjom non profit. (Pazura 2003)

Działania interwencyjne w Polsce na wybranych rynkach rolnych w latach 1991 – 2003

RYNEK ZBÓŻ

Celem interwencji na rynku zbóż jest przeciwdziałanie głębokim wahaniom cen wywołanych zmianami w rocznej podaży zboża, a w konsekwencji stabilizowanie dochodów producentów zbóż oraz warunków produkcji rolniczej. W interwencji na rynku zbóż stosowano różne formy, obejmują one ceny interwencyjne, nie niższe jednak niż ceny minimalne, system tzw. magazynów autoryzowanych, system zaliczkowy, skup zbóż z dopłatą do cen skupu, zakupy zbóż za środki ARR oraz poręczenia kredytowe na skup zbóż.

Ceny minimalne zbóż ustalane są w Polsce od 1992 roku, ich proponowany poziom przedstawia ARR, a zatwierdza Rząd. Celem stosowania cen minimalnych jest ochrona dochodów producentów zbóż, gdyż ceny te gwarantują, iż poniżej ich poziomu rolnik nie sprzeda swych plonów. Według tych cen są prowadzone zakupy interwencyjne, które są realizowane od momentu powstania ARR. Poziom cen minimalnych i interwencyjnych w latach 1991 – 2003 przedstawia tabela 1. Jak widać ceny minimalne w całym okresie kształtują się na poziomie niższym niż ceny interwencyjne, natomiast poziom pośredni osiągają ceny przeciętne w skupie. Poziom tych cen uzależniony jest od wielkości podaży zbóż na rynku oraz skali interwencji ARR na rynku zbóż, przedstawione to zostało w tabeli 2. W zależności od wielkości podaży zbóż na rynku Agencja zwiększa, lub nie, zakres swych działań interwencyjnych, głównie ARR prowadzi interwencję poprzez zakupy bezpośrednie, które są prowadzone w każdym roku, natomiast skup z dopłatami ARR prowadzi dopiero od 1998 roku.

Tabela 1. Ceny minimalne, interwencyjne i średnie ceny skupu pszenicy i żyta w Polsce w latach 1993 – 2003

Rok	Pszenica			Żyto		
	Cena minimalna	Cena interwencyjna	Średnia cena skupu	Cena minimalna	Cena interwencyjna	Średnia cena skupu
1991	-	82	78,7	-	56	48,4
1992	135	175	163,2	70	91	84,9
1993	200	240	239,9	140	170	172,2
1994	240	250	248	170	180	174,5
1995	315	340	353,6	00	220	225,4
1996	400	480	571,9	280	336	359,3
1997	460	530	508,5	320	370	371,2
1998	510	510	468,3	360	360	320,8
1999	450	540 ^{a)}	430,1	320	390 ^{a)}	297,2
2000	480	595 ^{b)}	508,4	330	420 ^{b)}	359,7
2001	510	620 ^{b)}	504,5	355	430 ^{b)}	364,6
2002	440	570 ^{c)}	436,1	325	410 ^{d)}	331,9
2003	440	570 ^{c)}	454,7	325	410 ^{d)}	350,6

a) ceny minimalne z dopłatą, b) cena minimalna plus dopłaty uzależnione od miesiąca sprzedaży, c) cena interwencyjna, d) cena interwencyjna plus dopłaty

Źródło: Biuletyny informacyjne ARR 2000 - 2005, Roczniki statystyczne 1992 - 2003

Tabela 2. Produkcja, skup i zakres interwencji ARR na rynku pszenicy i żyta (w tys.ton)

Rok	Zbiory zbóż ogółem	Skup	Skala interwencji				
			Ogółem	W tym:			
				Zakupy bezpośrednie	Skup zalickowy	Magazyny autoryzowane	Skup z dopłatami
1991	27811	4598	1665	369	634	662	-
1992	19962	3769	307	224	-	83	-
1993	23368	4099	809	269	160	380	-
1994	21733	4192	1321	184	328	809	-
1995	25859	4604	1556	481	281	794	-
1996	25245	4524	90,5	90,5	-	-	-
1997	25351	5087	1458	678	-	780	-
1998	27101	4885	1536	312,5	-	-	1223,5
1999	25690	6400	3225	328	-	-	2897
2000	22341	7090	3487	-	-	-	3487
2001	26960	6934	4038	940	-	-	3098
2002	26877	7940	4910	300	-	-	4610
2003	23391	6872	4867	238	-	-	4629

Źródło: jak w tabeli 1.

W pierwszym okresie, 1991 – 1995, bezpośrednie zakupy ARR stanowią średnio 7 – 8% podaży rynkowej pszenicy i żyta, natomiast w końcowych latach, od 1999, zwiększył się udział Agencji w pośrednim zagospodarowaniu podaży rynkowej przez stosowanie dopłat do

cen skupu.

Zakupy interwencyjne prowadzone są od początku istnienia ARR, realizowane są one za środki będące w dyspozycji ARR. Zboża skupowane w tym systemie muszą spełniać określone wymogi jakościowe i ilościowe, zgromadzone zapasy pozostają w dyspozycji ARR i mogą być przez nią sprzedawane w przypadku niskiej podaży na rynku.

Zakup w systemie magazynów autoryzowanych zobowiązuje właścicieli magazynów do skupowania pszenicy i żyta po cenie interwencyjnej i przechowywania tych zbóż przez trzy miesiące od daty zakupu. Agencja następnie gwarantuje skup tych zapasów po „koszcie”. Taka forma interwencji nakłada na ARR zobowiązanie gwarancji, że wykupi zapasy po cenie gwarantowanej nawet jeśli cena rynkowa będzie niższa. W przypadku, gdy cena rynkowa przewyższa cenę gwarantowaną przez Agencję, przedsiębiorstwa mogły ją odsprzedać komuś innemu, po lepszej cenie.

System zaliczkowy zobowiązuje gospodarstwa do magazynowania zboża przez 3 miesiące, w zamian za to rolnicy otrzymywali zaliczkę w wysokości 45% wartości zboża. W Polsce system ten był stosowany przez ARR w początkowych latach jej funkcjonowania.

W 1998 roku wprowadzono w Polsce nowy instrument interwencji na rynku zbóż, były to dopłaty dla przedsiębiorców dokonujących skupu zbóż konsumpcyjnych ze zbiorów z tego roku o ustalonych parametrach jakościowych, po cenach nie niższych niż ceny interwencyjne. Rok później dokonano modyfikacji tego instrumentu, polegała ona na tym, że dopłaty zostały skierowane do producentów sprzedających zboże krajowym odbiorcom. Dopłaty zostały wprowadzone w okresie sierpień – październik, a wysokość uzależniona była od miesiąca sprzedaży zboża (najniższa w lipcu/sierpniu a najwyższa w październiku)

Kredyty preferencyjne na skup zbóż służą pobudzeniu popytu przez obniżenie kosztów zakupu. Poręczenia kredytowe stanowią instrument wspierający prowadzenie działań interwencyjnych przez ARR, zdarza się że, podmioty prowadzące działania na rzecz ARR mają trudności z uzyskaniem środków finansowych. (Stańko 2004).

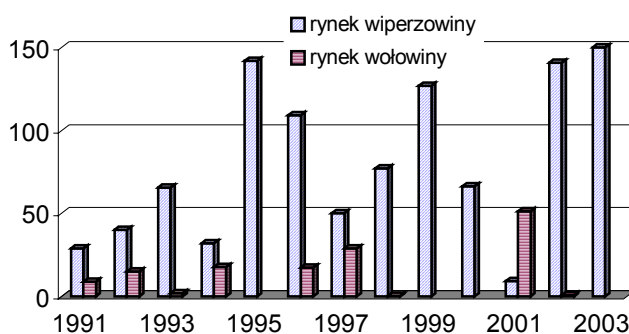
RYNEK MIĘSA

W Polsce w strukturze produkcji mięsa od lat dominuje trzoda chlewna, jej udział to około 60%. Udział mięsa wołowego stanowi ok. 10%, od 1990 udział ten zmniejsza się na korzyść drobiu, którego udział wzrósł do 25%, gdy w 1990 wynosił tylko 10%. Pozostały, niewielki, udział mają konina, baranina i inne. Produkcja, pogłowie i podaż żywca wieprzowego ulega wahaniom cyklicznym, wahania te pociągają za sobą cykliczne zmiany poziomu cen. W dużym stopniu na poziom podaży wieprzowiny ma wpływ wielkość popytu na to mięso oraz handel zagraniczny. Spożycie wieprzowiny w Polsce w ostatnich latach ulega niewielkim zmianom. Z powodu wahań cyklicznych w podaży mięsa działania interwencyjne polegały na zagospodarowaniu nadwyżek rynkowych ponad potrzeby rynku krajowego.

W wyniku zagospodarowania nadwyżek rynkowych następowało zmniejszenie zmienności podaży, co z kolei wpływa na ograniczenie zmienności i amplitudę wahań cen żywca. Na rysunku 1 widać, że ze względu na większą podaż żywca wieprzowego, na rynku tym ARR stosuje interwencję w szerszym zakresie niż na rynku wołowiny. Jak widać są lata, 1995, 1999-2000, gdy na rynku wołowiny Agencja nie podejmuje żadnych działań interwencyjnych.

W początkowym okresie działań interwencyjnych ARR główną formą interwencji były zakupy półtuszy na zapasy w okresach ich nadwyżek rynkowych, a później ich sprzedaż na rynek krajowy w okresach niedoborów podaży (tab.3). W ostatnich latach zgromadzone zapasy kierowane są przede wszystkim głównie do sprzedaży eksportowej. Od 1998 wprowadzono nowe formy interwencji w postaci dopłat do eksportu, w wyniku czego poprawiło się saldo wymiany handlowej wieprzowiną (tab. 4).

Rysunek 1. Interwencja na rynku wieprzowiny i wołowiny w Polsce w latach 1991 – 2003 w tys. ton.

Źródło: Biuletyny informacyjne ARR 2000 – 2004.

Tabela 3. Formy i skala interwencji ARR w Polsce w latach 1991 – 2003.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Zakupy półtuszy wieprzowych (tys. ton)	28,9	40	65,4	31,8	141,9	109	50	77,2	126,3	66,5	91	133,6	126,6
Zakupy ćwierci wołowych (tys. ton)	8,6	15	1,7	17,7	-	17,3	29	-	0,4	-	-	51,3	-

Źródło: jak w tabeli 1.

Tabela 4. Obroty handlu zagranicznego wieprzowiną w tys. ton

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Import	72	44	55	115	54	49	47	77	51	41	42	59,7	198,3
Eksport	32	20	20	33	93	179	260	206	207	131	84	86,7	45,8
Saldo	-40	-24	-35	-82	+39	+130	+213	+129	+156	+77	+42	+27	+152,8

Źródło: jak w tabeli 1.

W ostatnich latach można także zagospodarować nadwyżki wieprzowiny w formie dopłat do prywatnego jej przechowywania, lecz ta forma interwencji nie znalazła uznania wśród przedsiębiorców. W 2003 roku ARR realizowała program nieodpłatnego przekazania żywności z zapasów na potrzeby jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i organizacji pozarządowych. Zapłata za zakupione półtusze była w formie kompensaty należności za wyprodukowane i dostarczone produkty gotowe. (Stańko 2004)

RYNEK MLEKA

Ważną pozycją w gospodarce żywnościowej są mleko i produkty mleczarskie. Produkcja mleka i jego artykułów charakteryzuje się znacznymi zmianami sezonowymi, powodującymi zmienność cen. Z tego powodu w kolejnych latach rozwijały się różne formy i

dującymi zmienność cen. Z tego powodu w kolejnych latach rozwijały się różne formy i metody interwencji. Do regulacji tego rynku stosuje się trzy grupy instrumentów:

- narzędzia interwencji wewnętrznej: zakupy interwencyjne masła, odtłuszczonego mleka w proszku (OMP), dopłaty do prywatnego przechowywania zapasów masła, OMP; dopłaty do produkcji OMP
- sterowanie handlem zagranicznym: dopłaty do eksportu OMP, administrowanie obrotem towarowym z zagranicą
- system kwot produkcyjnych.

W początkowym okresie działań interwencyjnych główną formą interwencji były zakupy masła i OMP. Interwencja obejmowała kilkanaście procent produkcji krajowej (tab.5). W 1999 roku wprowadzono dopłaty do eksportu mleka w proszku, którymi objęto ok. 30% produkcji OMP w kraju. W latach 2002 – 2003 na dużą skalę stosowano dopłaty do produkcji, interwencja na rynku OMP w tych latach obejmowała ponad połowę krajowej produkcji. (Stańko 2004)

Tabela 5. Interwencja na rynku mleka w latach 1991 – 2003

Rok	Masło		OMP	
	Zakupy dokonywane przez ARR (tys.ton)	Udział interwencji w produkcji krajowej (%)	Zakup przez ARR (tys.ton)	Dopłaty do eksportu
1991	17,6	9,1	-	-
1992	22,4	14,4	19,6	-
1993	21,5	14,6	24,2	-
1994	3,9	3,2	-	-
1995	20,1	16,4	0,2	-
1996	8,4	6,3	23,2	-
1997	10,2	7,3	12,3	-
1998	7	4,7	-	-
1999	4,1	3	-	41,5
2000	8,4	6	-	36,6
2001	11,6	8,3	-	35,7
2002	7,2	4,8	-	36,1
2003	3,8	2,6	-	24,2

Źródło: jak w tabeli 1.

Działania interwencyjne na rynkach rolnych po akcesji do Unii Europejskiej

RYNEK ZBÓŻ

Oddziaływanie na ceny zbóż ma szczególne znaczenie w polityce rolnej UE, działania te wspierane są poprzez zakupy lub sprzedaż interwencyjną, regulowanie handlu zagranicznego ziarnem i przetworami zbożowymi. W okresie trwania interwencji władze UE są zobowiązane do zakupu zbóż pod warunkiem, że ich jakość odpowiada wymaganiom stawianym przez UE. Z uwagi na nadwyżki rynkowe ziarna, oprócz zakupów interwencyjnych Komisja Europejska ogłosiła przetarg na refundację wywozową do pszenicy i jęczmienia. Od końca marca 2005 r. jest ogłoszony stały przetarg na wywóz ziarna pszenicy z zapasów interwencyjnych, w tym z Polski. Przedmiotem przetargu jest poziom ceny, po której przedsiębiorcy będą zdolni wyeksportować ziarno z zapasów interwencyjnych. Przetargi i cenę ziarna akcep-

tuje Komisja Europejska. Polscy przedsiębiorcy oferowali do końca maja ub.r. cenę poniżej 90 euro/tonę. Natomiast miesiąc później KE zaakceptowała te oferty, które oferowały ziarno o cenie wyższej niż 90 euro/tonę.

RYNEK MIĘSA

Akcesja Polski do UE spowodowała zmianę ekonomicznych warunków poszczególnych rodzajów mięsa, po akcesji ceny bydła znacząco wzrosły. Obecnie ceny w Polsce osiągnęły poziom ok. 76% średnich cen UE. W ramach WPR UE na rynku mięsa realizowane są następujące mechanizmy: dopłaty do prywatnego przechowywania wieprzowiny, wołowiny i cielęciny, interwencyjny zakup i sprzedaż wołowiny, refundacje wywozowe. W 2005 roku dużym zainteresowaniem cieszyły się refundacje wywozowe, w pierwszym półroczu ub.r. wypłacono 25,4 mln zł do eksportu świeżej i mrożonej wołowiny i cielęciny; 1,5 mln zł do eksportu przetworzonej wieprzowiny.

RYNEK MLEKA

Do regulacji rynku mleka i jego przetworów wykorzystuje się różne instrumenty interwencyjne, należą do nich:

- instrumenty interwencji wewnętrznej: zakupy interwencyjne masła, odtłuszczonego mleka w proszku, dopłaty do prywatnego przechowywania zapasów, różne sposoby rozdysponowania nadwyżek,
- regulowanie handlu zagranicznego poprzez pozwolenia na wywóz, dopłaty do wywozu
- system kwot produkcyjnych.

Nowym, spośród wymienionych instrumentów, jest system kwot produkcyjnych. Podstawą tego systemu jest z góry dana ilość mleka, jaką przedsiębiorca może dostarczyć do skupu. Celem kwotowania produkcji mleka jest utrzymanie produkcji na określonym poziomie i zahamowanie wzrostu wydatków z budżetu rolnego UE na wspieranie tego sektora. Każdy kraj członkowski może wyprodukować określoną ilość mleka, w przypadku nadprodukcji naliczana jest karna opłata, wpłacana do unijnej kasy. (Wenerski 2005)

Podsumowanie

W ciągu omawianego okresu nastąpił wzrost wydatków ponoszonych przez ARR na interwencję, pomimo iż środki budżetowe przyznawane ARR były ograniczane. W latach 1998 – 2000 wydatki te były ok. 10 – krotnie wyższe niż w latach 1992 – 1994 i porównywalne z wydatkami poniesionymi w latach 1995 – 1997 (tab.6)

Tabela 6. Wydatki ARR na działania interwencyjne w latach 1992 – 2000 (mln zł)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Zakupy interwencyjne	146	437	172	871	1049	835	1040	708	745
Subsydia eksportowe	0	0	0	0	0	0	0	71	87
Dopłaty do cen skupu	0	0	0	0	0	0	110	232	343
Razem interwencja	146	437	172	871	1049	835	1150	1010	1175

Źródło: Seremak-Bulge J., Rynek rolny a działania interwencyjne ARR i ich ewolucja, Biuletyn ARR nr 12, 2000r.

Nie można jednoznacznie określić bilansu działań interwencyjnych. Nastąpiło ustabi-

lizowanie dysproporcji wzrostu cen i dochodów rolniczych, mimo to dochody rolników malały. Wyraźnie poprawiła się stabilność cen, pomimo znaczących destabilizacji rynków rolnych w latach 1991 – 1992, 1995 – 1996 oraz 1998 – 1999. Po 10 latach gospodarki rynkowej infrastruktura rynkowa jest niedostatecznie rozwinięta a działanie rynku rolnego dalekie jest od oczekiwań. Saldo handlu zagranicznego produktami rolno – żywnościowymi poprawia się z roku na rok. Akcesja Polski do UE i objęcie polskiego rolnictwa zasadami Wspólnej Polityki Rolnej wymusiła na ARR stosowanie nowych instrumentów interwencyjnych, które cieszą się coraz większym zainteresowaniem ze strony rolników. Polityka rolna w kraju ustabilizowała się i upodobniła w swym charakterze do polityki wspólnotowej. ARR pośredniczy w przekazywaniu środków unijnych beneficjentom, wspierając przy okazji rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.

BIBLIOGRAFIA:

1. Ciechomski J.,(1997), Interwencjonizm państwowy w rolnictwie i obrocie rolnym, AE Poznań
2. Tomek W.G., Robinson K.L., (2001), Kreowanie cen artykułów rolnych, PWN Warszawa
3. Pazura R.,(2003), Misja i Zadania ARR, Biuletyn Informacyjny nr 2
4. Seremak- Bulge J.,(2000), Rynek rolny a działania interwencyjne ARR i ich ewolucja, Biuletyn ARR nr 12
5. Stańko S.,(2004), Agencja Rynku Rolnego – zakres i formy działań w latach 1991 – 2003, Biuletyn Informacyjny nr 4
6. Wenerski R., (2005), Wpieranie polskich przedsiębiorców rolnych – formy i skala interwencji ARR w 2005 roku, Biuletyn Informacyjny nr 9